ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ—15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1927

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,, - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 44
ΑΘΗΝΑΙ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ (*)

Εὐτυχεστέρα καὶ μεγαλυτέρα Ἑλλὰς ἔπρεπε νὰ πανηγυρίση τὴν ἑκατονταετηρίδα τοῦ ποιητοῦ της. Ἢ τοὐλάχιστον, ἂν ἐμέναμεν νικηταί, ἔπρεπε κανόνια ἐχθρικά, λάφυρα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, παρατασσόμενα ἐπὶ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς—ἐκεῖ κάπου παρὰ τὴν Νικόπολιν—ἔπρεπε νὰ χαιρετήσουν ἑορτάσιμα τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ Βαλαωρίτου. Τοιοῦτο μνημόσυνον θὰ ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἀρεστὸν εἰς τὴν πολεμοχαρῆ ψυχήν του.

Ἀληθῶς ὁ Βαλαωρίτης, ἀπόγονος ἀρματωλῶν, γεννημένος κατὰ τὴν δραματικωτέραν φάσιν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, διετήρησε μέχρι τῶν πρεσβυτικῶν του ἡμερῶν τὴν ἀτίθασον ὁρμὴν τῶν ρουμελιωτῶν καπεταναίων. Ἀλλ' ὄχι μόνον ταύτην.

Υἱὸς πλουσίου πολιτευομένου, ἔγγονος ἀριστοκρατῶν, φοιτητὴς τῶν Πανεπιστημίων τῆς Ἑλβετίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας, προσέλαβε καὶ ἐκεῖθεν κάτι ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν τῶν Φράγκων ἱπποτῶν, τῶν sans peur et sans reproche, τὴν ἔξαρσιν τῶν ῥητόρων τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ κάποιαν ῥωμαντικὴν ἰδέαν τῆς πολιτικῆς, τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ζωῆς.

Ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἀρματωλοῦ συνεπληρώθη ὅταν ἡ καρδία του ἐξέλεγε σύντροφον τῆς ζωῆς του τὴν εὐγενῆ κόρην τοῦ Αἰμιλίου Τυπάλδου, πολιτικοῦ ἐπαναστάτου καὶ ἐκείνου. Καὶ ὅταν μετὰ δύο ἔτη ἀνεμιγνύετο εἰς τὸ Ἠπειρωτικὸν κίνημα τοῦ 1854 ἐναντίον τῶν προσταγῶν τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ, ἡ ὑπερήφανος ἀπάντησις ποὺ τοῦ ἔδωσε τότε: «Κύριε, ἔπραξα τὸ καθῆκόν μου», ἦτο τελείως ἀγγλική.

Ἀλλ' ἂν μὴ κατώρθωνε, καθὼς ὠνειρεύετο, ν' ἀνασύρῃ τὴν σπάθην τῶν προγόνων του ὁ Βαλαωρίτης, οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες, ὅπου ἐρρίφθη, ἦσαν ἐξίσου πατριωτικοὶ καὶ εὐτύχησε νὰ σαλπίσῃ καὶ τὴν νίκην.

Ὅταν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀπέρριπτε τὴν ζηλευτὴν θέσιν τοῦ ἐπάρχου καί, ἀληθινὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ, εἰσήρχετο εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἰονίων, ἡ ἱστορικὴ ἐκείνη πάλη ἐγένετο σφοδροτέρα. Ἀλλ' οὐδέποτε τιμιώτερος σημαιοφόρος ἐκράτησε σημαίαν ὑψηλοτέραν. Ἡ συμπεριφορά του, ὅταν ἔφθασε κομιστὴς μεταρρυθμίσεων ὁ Γλάδστων, ἡ ὑποψία του μήπως πέσῃ εἰς τὴν σαγήνην τοῦ μεγάλου ῥήτορος, ἡ συναίσθησίς του, ὅτι ἂν ἐκεῖνος εἶχε τὸ μεγαλεῖον τῆς δυνάμεως, αὐτὸς ἀντεπροσώπευε τὴν ἱερότητα τῆς ἰδέας, θ' ἀποτελοῦν διὰ παντὸς λαμπρὰν παράδοσιν τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς.

Ὅλη του ἡ στάσις μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, ὅτ' ἔγραφε τὸ πρὸς τὴν Ἄνασσαν εὐχαριστήριόν του γράμμα, ὑπῆρξεν ἀληθῶς στάσις πατριώτου θερμουργοῦ καὶ γενναίου εὐπατρίδου.

Ἀλλ' ἀκόμη ὡραιότερον τοῦ γράμματος ἐκείνου, κυρίως ὡς ἔκφρασις ἰδέας, ὡς στεφάνωμα μακρᾶς ἐπιμονῆς ἑνὸς λαοῦ καὶ σιωπηλῆς καρτερίας, ἦτον ὁ ***Ἀσπασμὸς πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα***, ποὺ ἐσκόρπισε κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν τοῦ 1864, ἐρχόμενος μετὰ τοῦ Παδοβᾶ καὶ τοῦ Λομβάρδου εἰς τὰς Ἀθήνας:

(*) Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Λευκάδι τὴν 7ην Ἰουνίου 1925, ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Πᾶρε μας, μάννα, σφίξε μας γλυκὰ 'ς τὴν [ἀγκαλιά σου
σήμερα τὴν ἀγάπη σου κι αὔριο τὰ παι- [διά σου
θὰ σοῦ γυρέψουν, μάννα μου, ἕνα σταυρὸ [ἀ'ς τὸν ὦμο,
κομμάτι κρίθινο ψωμὶ καὶ μακρινόνε δρόμο.

Διὰ τὸν Βαλαωρίτην αὐτοὶ δὲν ἦσαν στίχοι, ἦσαν παλμοί.

Καὶ ἡμεῖς ἐρχόμενοι σήμερον ν' ἀποδώσωμεν ἀπὸ μέρους τῆς Μητρὸς τὸν ἀσπασμὸν πρὸς ἕνα τῶν ἀξιωτάτων της υἱῶν, νὰ τὸν προπέμψωμεν εἰς τὸν ἀτελεύτητον τῆς ἀθανασίας δρόμον, πρὶν στεφανώσωμεν τὸν μεγαλόστομον ἀοιδόν, ὑποκλινόμεθα εὐγνώμονες πρὸ τοῦ μεγάλου πατριώτου.

Ἐνώπιον ἀνδριάντων, ἐν τῷ μέσῳ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, φαίνονται παράκαιροι αἱ περὶ ποιητῶν ἔρευναι καὶ κρίσεις.

Ἀλλ' ὅταν οἱ στίχοι των ἀποτελοῦν ἤδη πνευματικὸν κεφάλαιον τοῦ Ἔθνους, ἡ κριτικὴ ἔρχεται νὰ δικαιολογήσῃ τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ νὰ καθιερώσῃ τρόπον τινὰ τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην.

Ὁ Βαλαωρίτης ἀνεδείχθη πράγματι ἐθνικὸς ποιητὴς διὰ λόγους περισσοτέρους τοῦ ἑνός. Πρῶτον ὅτι ἐξύμνησε τὰς ἰδέας τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Πατρίδος, δηλαδὴ δύο εὐγενεστάτων ἰδανικῶν ὅσα ἐδίδαξε τὸν κόσμον ἡ Ἑλλάς. Καὶ τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ ὑμνήσῃ γνησιώτερον ἡ μεγάλη ἐκείνη καρδία; Ρωμαλέος σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, φύσις κατ' ἐξοχὴν εἰλικρινής, ἐξέφραζε καὶ ὡς ποιητὴς ὅ,τι ἐπεδίωκεν ὡς πολίτης. Ἀλλὰ τοῦτο ὑπῆρξε καὶ τὸ κύριον ποιητικὸν κατόρθωμά του. Διότι ὁ κίνδυνος τῶν πατριωτικῶν ἐξάρσεων εἶναι ὅτι: «σβήνονται σὰν τὸν ἀφρὸ 'ς τὸ φύσημα τ' ἀνέμου».

Ἀλλ' «ὕψος μεγαλοφροσύνης ἀπήχημα» ἔλεγεν ἐξαισίως ὁ ἀρχαῖος κριτικὸς καὶ ἡ μεγαλοφωνία τοῦ Λευκαδίτου ποιητοῦ ἦτον ἀνάλογος τοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς του.

Εἰς τὰ ***Μνημόσυνα***, ποὺ ἐξέδωκε κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔτος 1857, τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν Ἑπτανησιακὴν Βουλήν, — τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Σολωμοῦ, — δὲν ἐμφανίζεται ἁπλῶς νέος ποιητής, ἀλλὰ καὶ νέα ποίησις, πρωτότυπη, δυνατή, μελετημένη. ***Ὁ Θανάσης Βάγιας, ὁ Δῆμος καὶ τὸ καρυοφύλλι, ὁ Κίτσος καὶ τὸ γεράκι, ὁ Σαμουήλ, ὁ Κατσαντώνης, ὁ Βλαχάβας,*** ἡ φυγὴ τοῦ ***Ἀλῆ-Πασᾶ***, τὰ πλεῖστα ὕμνοι τῆς ἑλληνικῆς παλληκαριᾶς, δὲν εἶναι πρόχειρα αὐτοσχεδιάσματα ἢ εὔκολοι μιμήσεις. Ὁ ποιητὴς εἶναι χορτασμένος ἐθνικὴν γλῶσσαν, ποίησιν, ἱστορίαν καὶ ζωήν. Προφανῶς ἠθέλησε ν' ἀναστήσῃ μίαν ἐποχήν, νὰ κάμῃ τοὺς νεκροὺς νὰ ὁμιλήσουν. Καὶ τότ' ἔχυσε ἄφθονον τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του. Ἀλλὰ πῶς ὁ Βαλαωρίτης ἐτράπη πρὸς τὰ λημέρια τῶν ἁρματωλῶν, τὰ τότε σχεδὸν λησμονημένα; ποῦ ἐγνώρισε τοὺς Κατσαντώνηδες καὶ τοὺς Ἀλῆδες;

Τὴν ἀπάντησιν παρέχει, μοῦ φαίνεται, σαφῶς ἡ καλλίτεχνος αὕτη νῆσος. Τὸν ποιητικὸν δρόμον του τὸν ἐχάραξε, φρονῶ, ἄλλος ἄξιος τῆς Λευκάδος υἱός, πρόδρομος καὶ αὐτός, ὁ Σπυρίδων Ζαμπέλιος. Ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ 1852 εἶχ' ἐκδώσει σχολιασμένα τὰ «***Δημοτικὰ ᾄσματα τῆς Ἑλλάδος***», ἐκεῖνος ἦτο δημοτικιστὴς καὶ παρεσκεύαζε τὰς σοφὰς «Βυζαντινὰς μελέτας».

Καὶ ἀφοῦ ἐγνώρισεν ὁ Βαλαωρίτης ἀπὸ τὰ τραγούδια τοὺς ἁρματωλοὺς καὶ διέκρινε τὸν πρόγονόν του Χρῆστον πολεμοῦντα πρὸ τοῦ 1700, ἐκυριεύθη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ πολιτισμένον ἐκεῖνο αἴσθημα, τὸ τόσον συγγενικὸν πρὸς τὴν φιλοπατρίαν: «τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ παρελθόν». Ἡ ἀναζωογόνησις περασμένων καιρῶν ἐξακολουθοῦσεν ἀκόμη ζωηρά, ἀφ' ἧς ὁ Goethe εἶχε γράψει τὸν Goetz von Betlihingen. Καὶ ἡ παλαιὰ κλεφτουριὰ καὶ ἡ Ἀρβανιτιὰ τοῦ Βαλαωρίτου τὸν ἐκύκλωσαν καθὼς οἱ Σκῶτοι ἀντάρται τὸν Οὐῶλτερ Σκώτ. Ἦτο καὶ αὐτὸς country gent'eman καὶ φύσει δημοτικός, συνεχρωτίσθη μὲ τὸν λαόν, ἐγνώρισε ὡς κυνηγός, βῆμα πρὸς βῆμα, τὸ νησί του καὶ τὰ ἀπέναντι βουνά, συνέλεξεν ἀναμνήσεις, καὶ πρῶτος καὶ μέχρι τοῦδε μόνος τῶν ἑλλήνων ποιητῶν, ὑπῆρξε καὶ ἱστοριοδίφης καὶ γλωσσοδίφης. Καὶ ἀνεζωογόνησε τοὺς ἁρματωλοὺς μὲ μοναδικὴν ἀκρίβειαν.

Ἐδῶ λοιπὸν εἰς τὴν Λευκάδα του ἐγνώρισε τὴν πλουσίαν βλάστησιν ποὺ ὑλομανεῖ εἰς τὴν ποίησίν του, τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τὰ βότανα, τὸ θρούμπι, τὴν ἁλιφασκιά, τὸ σφελακτό, τὴν μυρτοῦλλα· ἐδῶ τὸν καταρράκτην,

'ποὺ πέφτει κατακέφαλα μ' ὅλην τὴν ἀν- [δρειά του,

Ε.Υ.Δ. ΠΙΝ. ΙΩ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ἐδῶ τὲς νεροσυρμές, ἐδῶ τὰ τοπωνύμια ποὺ ἐσύναξε πρῶτος, καὶ πρὸ πάντων ἐκεῖνα τὰ σπάνια λεξείδια, ποὺ θησαυρίζομεν καὶ ἡμεῖς ὡς ἐξαίσια κογχύλια τοῦ ὠκεανοῦ τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσης.

Ἀλήθεια, μέσα εἰς τὴν πρασίνην μοναξιὰν τῆς Μαδουρῆς ἀνεκάλυψεν ὁ ποιητὴς τὴν ἰδικήν του Κασταλίαν, ἐδημιούργησε τεχνοτροπίαν προσωπικὴν καὶ ἀπέγινεν ὁ πρῶτος, ὁ μόνος ἴσως τῆς νέας Ἑλλάδος ἐπικός, ποὺ εἶχε καὶ τάσιν πρὸς τὸ δρᾶμα. Διότι ὅσῳ περισσότερον ἀπεμονώνετο, τόσῳ βαθύτερα ἀγαποῦσε τὴν παρθένον ταύτην φύσιν.

Τῷ ὄντι, ἀτενίζει πρὸς αὐτὴν ὡς ἐραστής, τὴν χαδεύει, τὴν εἰσπνέει, τῆς ὁμιλεῖ καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀκούει.

Μοσχοβολάει ὁ ἀνασασμὸς τῆς δάφνης, τῆς [μυρτοῦλλας.

Καὶ τότ' ἐμπρός του βουνά, δένδρα, λίμνη, κύματα, ἀφρός, νύκτα καὶ αὐγὴ παίρνουν πνοὴν καὶ λαλιάν, κινοῦν πέπλους μαγικοὺς καὶ ἀποκρίνονται ὡς πρωτάκουστος ἠχὼ εἰς τὸν ἀκόρεστον ἐκεῖνον θαυμαστήν των. Καὶ μαγευμένοι καὶ ἡμεῖς ἀκούομεν τὸν διάλογον ἐκεῖνον φύσεως καὶ ποιητοῦ, ὡς ἐξαισίαν ἀλλ' ὄχι ἄγνωστον εἰς τὴν ψυχήν μας μελωδίαν.

Διότι καὶ κατὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἐθνικὸς ποιητὴς καθὸ ἐργαζόμενος ἐπὶ λαϊκῶν μοτίβων ὁ Βαλαωρίτης. Ἡ τοιαύτη ζωογόνησις τῆς φύσεως, λείψανον τῆς ἀρχαίας πολυθεΐας, εἶναι τὸ ἑλληνικώτατον γνώρισμα τῆς δημοτικῆς μας Μούσης.

Ὁ ποιητὴς τὸ διέκρινε, καὶ μέσα εἰς τὰ ***Μνημόσυνα*** καὶ τὴν ***Φροσύνην*** καὶ τὸν ***Διᾶκον*** καὶ παντοῦ ἐσκόρπισεν ἄφθονα τριγύρω τὴν ζωήν. Ὁ Ὄλυμπός του ἐρωτευμένος μὲ τὴν Ὄσσα :

(Β' 105) τὴν εἶδε ποὺ κοκκίνιζε σὰν ντρο- [παλὴ παρθένα
καὶ γέρνει γέρνει τὴν κορφὴ καὶ [τῆς φιλεῖ τὸ στόμα.

Ἡ νύκτα ἀγκαλιάζει τὸν ναύτην (Β' 164)
γλυκὰ γλυκὰ τὸν ἔσφιγγε, δροσιὰ τονὲ [ραντίζει
μὲ τ' ἀλαφρά της δάκτυλα τὸ δάκρυ [του σφογγίζει
κι' ἀφοῦ τὸν ἀποκοίμησε, γέρνει κρυφὰ [τὸ στόμα
καὶ τοῦ φιλεῖ τὰ βλέφαρα.

Ὁ Πλάτανός του ἤπιε τὸ αἷμα τοῦ Κατσαντώνη (Β 927)
ἀλαίμαργα τὸ ρούφηξε, νὰ μὴν τὸ πιῇ [τὸ χῶμα
κ' ἐστοίχειωσε κ' ἐθέριεψε κιἅπλωσε τὰ [κλωνάρια.

Ὁ δρῦς του, τὸ χιλιόχρονο ρουπάκι (Γ' 210)
στοιχειὸ τῆς γῆς περήφανο, βουλήθηκε [νὰ φτάσῃ
τὰ σύγνεφα μὲ τὰ κλαριά, τὸν Ἄδη μὲ [τὴν ρίζα.

Βλέπετε, ἡ φύσις ἔχει αἴσθημα, βούλησιν, ὁρμάς.

Ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα τὰ κοινὰ παίρνουν μίαν πνοὴν ἡρωϊκὴν ἀπὸ τὴν μάγισσάν του Μοῦσαν.

Τὰ κρεμασμένα ὅπλα τοῦ ἀρματωλοῦ Ζίδρου μέσα εἰς τὴν θήκην των δὲν ἀδρανοῦν. Ὀνειρεύονται τὴν Ἐλασσῶνα καὶ βλέποντα τὸν κλέπτην Δράκον βροντοῦν νὰ τὸν χαιρετήσουν.

Τἄξιο καριοφύλλι τοῦ Δήμου (Β' 64)
βροντᾷ, μουγγρίζει σὰν θεριό, τὰ σωθι- [κά του ἀνοίγει
καὶ τοῦ Πατριάρχη τὸ σχοινὶ
γίνεται φίδι φτερωτὸ 'στὸν κόρφο τοῦ [φονιᾶ του.

Πῶς ν' ἀπορῇ κανεὶς κατόπιν ὅτι τὰ παλληκάρια του εἶν' ὅλα πάθος καὶ ζωή, ὅτι ὁ ναύτης του διὰ νὰ φθάσῃ προτήτερα ρίπτεται ἀπὸ τὴν βάρκα του 'ς τὸ κῦμα, ὅτι ὁ Ἀστραπόγιαννός του «πετᾷ σὰν ἀστραπή», ὅτι τὸ δάκρυ τοῦ Καλογήρου του «ζωντανεύει».

Οὐδαμοῦ ὁ ἐπικὸς ὑπῆρξεν ἐπικώτερος καὶ ἐθνικώτερος ἢ ὅταν ἐζωντάνευε τὴν Ἑλληνικὴν φύσιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν παλληκαριάν—καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν Χάρον.

Ἀλλὰ νέος ὁ ποιητὴς ἐφύλαττε περισσότερον ἢ ὅσον ἐπίστευε ρωμαντισμὸν καὶ ὅτ' ἐζήτησε νὰ συνθέσῃ κατὰ τὰ διηγήματα τοῦ Μπάϊρων καὶ τὰ δράματα τοῦ Οὐγγὼ τὴν ***Κυρὰ-Φροσύνην***,—τὴν ὁποίαν ἀφιέρωνε τῷ 1859 «Ἐλοϊσίᾳ Βαλαωρίτιδι, τῇ φίλῃ συνεύνῃ»— ἐνῷ χαράσσει δυνατὰ τὴν ἀγριότητα, τὴν ἀπιστίαν, τὴν ὑποκρισίαν τοῦ Ἀλῆ, ἀπετύγχανεν ἐντελῶς εἰς τὸν ἔρωτά του—ἔρωτα ὅλως διόλου παρισιανόν—καὶ δὲν ἐπετύγχανεν ἐντελῶς τὸν ρωμαντικὸν τοῦ ἔργου του σκοπόν, ποὺ ἦτο

Ε.Υ. Δ.της Κ. ΙΠ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

τότε τοῦ συρμοῦ, νὰ μᾶς ἐξαγνίσῃ τὴν Φροσύνην. Διατί ;

Διότι ὁ Βαλαωρίτης, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Σολωμόν, δὲν εἶχε καθόλου θηλυκὴν εὐαισθησίαν. Ἄνδρας αὐτὸς τετράγωνος, ἐδημιούργει μόνον ἄνδρας.

Ἀπεναντίας, μέσα εἰς τὸν ***Θανάσην Διάκον***, ὁ ποιητὴς εὑρίσκεται εἰς τὸ στοιχεῖον του. Ὁ Διάκος ἦτο τύπος φιλοπατρίας, αὐτοθυσίας, λεβεντιᾶς. Πολεμιστὴς καὶ μάρτυς καὶ τραγουδιστὴς τῆς ἑλληνικῆς ἀνοίξεως.

«Μοσχοβολάει τριγύρωτου καὶ τὸν σφιχτα-
[γκαλιάζει
'ς τὸν κόρφο της ἡ Ἄνοιξι σὰν νἄτανε
[παιδί της».

Τὸ ρόδισμα τῆς ἀνατολῆς εἶναι χαρὰ Θεοῦ καὶ κατόπιν ἡ περιγραφὴ τῆς μάχης, μὲ τὰ ἡμιστίχια δραματικωτάτη.

Καὶ πράγματι ὡραία εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ μαχομένου ἥρωος, σεμνή, ἰδανική, ἁγία. Καὶ τεχνικωτέρα μίμησις—ἀληθῶς ὁμηρική—εἶναι ἡ ἀντιπαράθεσις τοῦ Ὁμὲρ πασᾶ ὡς ἐξ ἴσου τιμίου ἀντιπάλου :

«Ζηλεύω τὴν παλληκαριά, δὲν τὴν φθονῶ
[σὰν ἄλλους».

Ἀκόμη βαθύτερος καὶ φυσικώτερος εἶναι ὁ τύπος τοῦ Λευκαδίτου ἥρωος τοῦ Βαλαωρίτη, τοῦ ***Φωτεινοῦ***. Ὁ ποιητὴς πρεσβύτερος γνωρίζει περισσότερα καὶ στοχάζεται φιλοσοφικώτερα.

Εἶχε θησαυρίσει λέξεις καὶ εἶχε μελετήσει τὸν ***Γρατιανὸν Τζώρτζην*** τοῦ Ρωμανοῦ καὶ τοὺς ***Κρητικοὺς γάμους*** τοῦ Ζαμπελίου. Ἡ ἡλικία τοῦ ἐμετρίασε τὴν ὁρμὴν καὶ ὁ Πήγασός του ὑπακούει. Ἐνθυμούμενος τὴν κόρην του, διαγράφει ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ τὴν Θωδοῦλλαν, καὶ ζωγραφῶν τὸν γέρω Φωτεινόν, τὸν βράζοντα μέσα του, τὴν πικρὰν καὶ κάπως ἱλαρὰν πεῖραν τῆς ζωῆς, ὁ ποιητὴς αὐτοπροσωπογραφεῖται.

Αὕτη, νομίζω, εἶναι ἡ σπανιωτέρα τῆς Βαλαωριτικῆς ποιήσεως ἀρετή, οἱ ἀνδρικοί της χαρακτῆρες, ὁ «σιδηρόφρων θυμός», ἡ δυνατὴ καρδιὰ ποὺ πάλλεται μέσα εἰς τὰ λάσια στήθη τῶν ἡρώων, εἴτε νέων, εἴτε ἀνδρῶν, εἴτε γερόντων. Ἀδιστάκτως, δὲν ὑπῆρξαν, πολλοὶ τῆς νέας Ἑλλάδος, οὔτε τῆς νέας Εὐρώπης ποιηταί, δυνάμενοι νὰ δημιουργοῦν Φωτεινούς ἁρματωλοὺς καὶ Διάκους.

Καὶ διὰ νὰ εὕρωμεν εἰς τὴν ἰδικήν μας γραμματολογίαν ὁμοίας φύσεως ἀοιδὸν ἐξυμνοῦντα τὴν ἀνδρείαν, πρέπει ν' ἀναβῶμεν εἰς τὸν ἄξιον τῆς Κρήτης Ὁμηρίδην, τὸν Κορνάρον. Ἀλλ' ἐκεῖνος πιστὸς τῆς Ἀναγεννήσεως υἱός, ἀναμιγνύων τὴν λατρείαν τῆς κόρης, ἐξιδανικεύει τὰ πρόσωπά του, ἐνῷ οἱ ἥρωες τοῦ Βαλαωρίτη εἶναι πολὺ πραγματικώτεροι· ἔχουν πολὺ θερμοτέραν τὴν πνοὴν καὶ πλέον ἀδάμαστον τὴν φύσιν.

Καὶ θὰ προχωρήσωμεν μακρύτερα, εἰς τοὺς ραψωδοὺς τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Ἀλλὰ τὸν πελώριον ἐκεῖνον ἥρωα τῆς παραδόσεως παρεμόρφωσαν ποιηταὶ μικροί, καὶ ἐνῷ ὁ Διγενὴς ἔχει μέσα του ὅλην τὴν ἀλαζονείαν τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, οἱ ἁρματωλοὶ τοῦ Βαλαωρίτη κλείουν ὅλον τὸν πόνον τὸν βαθύν, τὴν ἀνταπάρνησιν τοῦ νέου.

Καὶ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ διστάσωμεν νὰ στραφῶμεν πρὸς τὰς ἀνυπερβλήτους ἀρχαίας κορυφάς, ὄχι βέβαια διὰ νὰ ἐξιώσωμεν—θὰ ἦτο τόλμη φοβερὰ—ἀλλὰ διὰ ν' ἀντικρύσωμεν ὁμοίου οἴστρου ποιητήν, ἢ καλύτερα τιτᾶνα, τὸν Αἰσχύλον. Ὄχι βεβαίως τὸν τοῦ Προμηθέως ἢ τῆς Ὀρεστείας, ἀλλὰ τὸν Αἰσχύλον τῶν ***Ἑπτὰ*** καὶ τῶν ***Περσῶν***. Ὁπωσδήποτε ὁ Λευκάδιος, χωρὶς νὰ τὸ ὑποψιασθῇ, εἶχε φυσικώτερον δικαίωμα ν' ἀτενίζῃ πρὸς τὸν Μαραθωνομάχον ποιητήν, ἢ πρὸς τὸν Πίνδαρον ὁ Κάλβος.

Ἴσως οἱ γραμματολόγοι ὑπεραγαπῶμεν τὰς συγκρίσεις. Ἀλλὰ πῶς νὰ μὴ σημειώσῃ κανεὶς ὅτι καὶ ὁ Ἐλευσίνιος καὶ ὁ Λευκάδιος ποιητὴς ὡς πρῶτον πάθος εἶχαν τὴν σφοδρὰν φιλοπατρίαν καὶ σχεδὸν ἀχώριστον αὐτῆς τὸν πόθον τοῦ πολέμου, ὅτι θαυμάζουν πρὸ πάντων τὴν «εὐδόκιμον ἀλκὴν» τῶν μαχητῶν, ὅτι τέρπονται εἰς τὰ ὕψη τῶν βουνῶν, ὅτι ἀγαποῦν τὸ ὑπερφυσικὸν καὶ τὸ τεράστιον καὶ κατέχουν δύναμιν ἐξαιρετικὴν εἰς τὴν ἐμποίησιν τοῦ φόβου ; Ἂν ὁ Βαλαωρίτης δὲν ἔφθανε ποτὲ εἰς τοῦ Αἰσχύλου τοὺς κρημνοὺς—καὶ ποῖος ἔφθασε μετ' ἐκεῖνον ;—ἀλλ' ὅμως ἔχαιρε, καθὼς ἔλεγε καὶ αὐτός, «νὰ τρέχῃ ἀπὸ ρυτῆρος». Πῶς καὶ οἱ δύο ζηλεύουν τῶν πολεμικῶν ἀλόγων τὴν ὁρμήν, τῶν «πυριβρε-

Ε.Υ. ΔΩΔΩΝΗ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

μετῶν χαλινῶν» τὸν σάλον! 'Αλλὰ τίποτε δὲν φανερώνει τόσον τὴν ὁμοιότητα τῆς καρδίας τῶν δύο ποιητῶν, ὅσον ἡ ἀγαλλίασις ποὺ εὑρίσκουν παριστῶντες αὐτὸς μὲν φεύγοντα περίτρομον πρὸ τοῦ Σουλίου τὸν 'Αλῆν, ἐκεῖνος δὲ ὀδυρόμενον μετὰ τὴν Σαλαμῖνα του τὸν Ξέρξην.

Οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς ἀρχαίας 'Ελλάδος ἀνήκουν εἰς τὸν κόσμον ὅλον ἀπὸ πολλοῦ καὶ δὲν ἔχουν κἂν ἀνάγκην τοῦ ἰδικοῦ μας θαυμασμοῦ. 'Αλλὰ πόσην τὸ ἔθνος ἐκληρονόμησε ζωήν, τοῦτο θὰ φανῇ μόνον ἐκ τῶν νέων τῆς Πατρίδος μας ἀνδρῶν καὶ οὐχ ἧττον ἐκ τῆς τιμῆς καὶ τῆς στοργῆς ποὺ θὰ δείξῃ πρὸς τὰ ἔργα καὶ τοὺς τάφους των τὸ Ἔθνος. 'Επράξατε, κύριοι, κάτι ἀληθῶς ἑλληνικόν, κοσμήσαντες τὴν ἐξαισίαν φύσιν τῆς πατρίδος σας μὲ τὴν λευκὴν προτομὴν τοῦ ὑμνητοῦ της. Θὰ εἶναι ἡ μεγίστη τῆς Λευκάδος σας τιμή, θὰ εἶναι βωμὸς φιλοπατρίας.

Ὡς ὁ Αἰσχύλος μέχρι τῆς ὑστάτης του πνοῆς ἀνεπόλει τὸ «Μαραθώνιον ἄλσος», ὁ Βαλαωρίτης ἔβλεπεν ὡς πολεμικοὺς καπνοὺς τὴν καταχνιὰν καὶ ἀπέθανεν ὀνειρευόμενος νέους Μαραθῶνας. Ἡ νίκη ἦλθε καὶ ἡ Ἤπειρος τῶν προγόνων των εἶναι—ἔσιω καὶ κατὰ μέρος—ἐλευθέρα. 'Αλλ' ἂν ἡμεῖς ἀτενίζωμεν ἡττημένοι τὴν μαρμαρίνην του μορφήν, ἂς διδάξωμεν τοὐλάχιστον τὴν νέαν γενεὰν τοὺς ἀρρενωπούς του στίχους. 'Εμπνέουν ὅ,τι δὲν ἔχει τὸ Ἔθνος περισσόν: ἀνδρικὴν ψυχὴν καὶ χαρακτῆρα. Καὶ τίς οἶδεν; 'Ισως δὲν θ' ἀργήσουν νὰ φανοῦν νέοι ἄγγελοι νικῶν, ἀφυπνίζοντες ἀπὸ τὸν ἔνδοξόν τους ὕπνον τοὺς ἀπέναντι ἁρματωλοὺς τοῦ τουφεκιοῦ, τὸν ἐδῶ ἁρματωλὸν τῆς λύρας.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΗΡΘΕΣ...

'Ηρθες—ὄχι μαζὶ μὲ τὰ πουλιά·
κι' ἄνθισες—ὄχι ὅταν οἱ κάμποι ἀνθίζουν.
'Ηρθες ὅταν δὲν ἦταν μιὰ φωλιά·
κι' ἄνθισες ὅταν ὅλα κιτρινίζουν.

Τὸ βρεφικὸ κρεβάτι ἡ ἀγριαμπελιὰ
σοῦπλεξε ἀπάνω ἀπ' τὴν καινούργια χλόη·
σοῦ εὐώδιασε τὸν ὕπνο ἡ μουσμουλιὰ
μὲ τῶν ἀνθῶν της τὸ μελισσολόϊ.

Σ' ἐδέχτηκαν ἀλλάζοντας φωλιὰ φωλιά
δυὸ—τῆς 'Αγάπης ταίρι—περιστέρια·
κι' ὁ καλογιάννος μὲ γλυκειὰ λαλιὰ
σοῦ εἶπε: «Καλῶς μᾶς ἤρθες ἀπ' τ' ἀστέρια!»

Νοέμβριος 1920.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008